

FAKULTETA ZA UPORABNE DRUŽBENE ŠTUDIJE
FACULTY OF APPLIED SOCIAL STUDIES

Univerza v Ljubljani
Teološka fakulteta

SFU Sigmund Freud
University
Ljubljana

Slovensko združenje
za psihoterapijo in svetovanje

ZDRUŽENJE
ZAKONSKIH IN
DRUŽINSKIH
TERAPEVTOV
SLOVENIJE

GRADIVO ZA NOVINARJE za spletno okroglo mizo

NOVI ZAKONI O PSIHOTERAPIJI V EVROPI: KAKO SE JE ZATAKNILA SLOVENIJA?

NEW LAWS ON PSYCHOTHERAPY IN EUROPE: HOW DID SLOVENIA GET STUCK?

Namen in tematika okrogle mize

Leta 2018 sta nova zakona o psihoterapiji sprejeli Hrvaška in Malta, leta 2019 Nemčija, Srbija pa je v letu 2020 oblikovala nov predlog zakona, medtem ko so se prizadevanja za slovenski zakon znova znašla v slepi ulici, kljub temu da je Državni zbor 27. marca 2018 sprejel Resolucijo o nacionalnem programu duševnega zdravja 2018–2028 (v nadaljevanju Resolucija), v kateri je med prioritetskimi nalogami zapisano, da se mora zakonsko urediti področje psihoterapije in psihosocialnega svetovanja in sicer: priprava osnutka zakona do konca leta 2018, sprejem zakona v parlamentu do konca 2019 in implementacija do konca leta 2020.

V okviru Ministrstva za zdravje (MZ) se je marca 2018 oblikovala nova medresorska delovna skupina za pripravo predloga normativne ureditve psihoterapije v Sloveniji¹, v kateri smo bili, poleg zastopnikov treh ministrstev (zdravje, sociala, šolstvo), predstavniki ključnih izvajalcev psihoterapevtske in psihosocialne svetovalne dejavnosti ter izobraževanj s teh področij (med njimi tudi člani Delovne skupine, ki organiziramo to okroglo mizo). Kljub temu da smo do oktobra 2018 Ministrstvu za zdravje predložili vsa potrebna gradiva v obsegu več sto strani (osnutek predloga zakona o psihoterapevtski dejavnosti vključno z obrazložitvijo vsakega

¹ Delovno skupino sestavljajo 4 uradniki, dva iz MZ, po eden iz MDDSZ in MIZŠ, 1 predstavnik RSK za psihiatrijo, 1 predstavnik RSK za klinično psihologijo, predstavniki 4 fakultet, od tega treh, ki edine v Sloveniji izvajajo akreditirane programe izobraževanja iz psihoterapije in svetovanja, in enega predstavnika Filozofske fakultete - oddelka za psihologijo, 7 predstavnikov strokovnih združenj s področja psihoterapije, od tega so tri društva, katerih člani delujejo pretežno v okviru zdravstvenega sistema in štiri, katerih člani delujejo izven zdravstvenega sistema.

člena posebej, analizo trenutnega stanja psihoterapije v Sloveniji, mednarodno primerjavo normativnih ureditev psihoterapije in svetovanja, osnutek standardov poklicne psihoterapevske dejavnosti in izobraževanja, etični kodeks, osnutek programa specializacije in slovar pojmov), se je MZ od takrat zagrnilo v molk in popolno ignoranco na vsak naš poskus po stiku in sodelovanju. Zato smo se obrnili na Varuha, katerega odgovor prilagamo k temu gradivu, saj potrjuje neodzivnost pristojnih ministrstev.

Namen okrogle mize je zato s pomočjo izmenjave informacij o zakonskih ureditvah v Avstriji, Nemčiji, na Hrvaškem in Malti ter o prizadevanjih zanjo v Srbiji, spodbuditi Ministrstvo za zdravje, da v skladu z določili Resolucije izpolni svojo dolžnost in pripravi predlog zakona o psihoterapiji in svetovanju.

Ne zaostanimo za Hrvaško in Malto, temveč sledimo Nemčiji in Avstriji

Na podlagi mednarodne primerjave psihoterapevskega in svetovalnega področja, ki smo jo posredovali MZ, smo izluščili ključne faze oziroma razvojne korake:

- razvoj različnih psihoterapevtskih in svetovalnih pristopov s programi izobraževanja na visoki strokovni in znanstveni ravni;
- oblikovanje krovnih organizacij, ki povežejo različne psihoterapevske in svetovalne pristope za uveljavitev psihoterapije in psihosocialnega svetovanja kot avtonomnih poklicev;
- promocija psihoterapije in svetovanja preko publikacij;
- reguliranje področja psihoterapevske in svetovalne dejavnosti z zakonom: reguliranje izobraževanja preko akreditiranja oziroma verificiranja izvajalcev izobraževanj, sistem licenc (register psihoterapevtov), etični nadzor;
- integracija psihoterapevske in svetovalne dejavnosti v okvire različnih dejavnosti, na primer zdravstvene, socialno varstvene, vzgojno izobraževalne, pravosodne, gospodarske in v okvir samoplačniške dejavnosti na prostem trgu;
- razvoj globalne mreže psihoterapevtov in svetovalcev ter psihoterapevtskih in svetovalnih organizacij;
- integracija izobraževanja s področja psihoterapije in psihosocialnega svetovanja v akademski svet in razvijanje mreže univerz, ki imajo psihoterapevske in svetovalne programe.

Če s pomočjo te matrice primerjamo Slovenijo s Hrvaško in Malto, lahko hitro ugotovimo, da smo dosegli podobno ali celo višjo stopnjo razvitosti in da z zakonsko ureditvijo ne smemo več odlašati, če nočemo, da bomo začeli zaostajati za državami, ki so bile podobno kot Hrvaška in Malta še do nedavnega za nami. Sledi kratek povzetek², kako si pri nadaljnjem delu na slovenskem zakonu lahko pomagamo z izkušnjami omenjenih držav.

Kaj se lahko naučimo od Nemčije in Avstrije?

Nemčija je psihoterapevska velesila ne samo v Evropi, temveč tudi v svetovnem merilu. K temu ni pripomogla le obsežnost nemške psihoterapevske scene, ki je povezana z velikostjo Nemčije in njenimi 83 milijoni prebivalcev, temveč tudi legendarna nemška temeljitost, vztrajnost, nagnjenost k sistematičnosti in urejenosti, ki se kaže na vseh področjih, ne samo na psihoterapevskem. Če so v marsikateri evropski državi psihiatri in klinični psihologi bolj zainteresirani za določene privilegije v zvezi psihoterapijo kot pa za kvalitetno dodatno psihoterapevsko izobraževanje ter strokovno korektno in učinkovito psihoterapevsko

² Obširnejše gradivo, iz katerega smo izluščili ta povzetek pa je dostopen na: <http://sfu-ljubljana.si/sl/sfu-ljubljana/kolegij-fakultet-strokovnih-zdruzenj-na-podrocju-psihoterapije-psihosocialnega>

delo, kaj takega v Nemčiji ni mogoče. Vsi »psih« poklici, ki izvajajo psihoterapijo v okviru zdravstva, od zdravnikov za psihoterapevtsko medicino, specialistov za psihiatrijo in psihoterapijo, specialistov za psihiatrijo otrok/mladostnikov in psihoterapijo, preko specialistov za psihosomatsko medicino do psiholoških psihoterapevtov in psihoterapevtov za otroke in mladostnike, lahko pridejo do dovoljenja za psihoterapevtsko prakso samo po temeljitem dolgoletnem izobraževanju.

Eden ključnih razlogov, da se je na slovenskem Ministrstvu za zdravje (MZ) delo na zakonu ponovno zataknilo je, da uradniki MZ ponavljajo, da mora stroka predložiti ENOTNI, soglasni predlog zakona. Če pogledamo, kakšno vlogo je odigralo nemško ministrstvo za zdravje pri sprejemanju novega zakona, vidimo, da je stališče slovenskega MZ samo izgovor, ki služi izogibanju odgovornosti, tudi potem, ko je parlament z Resolucijo sprejel marca 2018 jasne smernice glede sprejemanja zakona in določil vlogo MZ. Tudi v Nemčiji je bila stroka neenotna, na kar pa je nemško MZ odgovorilo tako, da je naročilo obsežno raziskavo o stanju psihoterapije v Nemčiji in mednarodno primerjavo, na osnovi katere se je odločilo za oblikovanje novele prejšnjega zakona iz leta 1999. Sklicatelji te okrogle mize smo tako raziskavo naredili in jo predložili MZ.

Novela nemškega zakona je odprla pot **neposrednega akademskega izobraževanja iz psihoterapije takoj po maturi (triletna dodiplomska in dvoletna podiplomska stopnja), torej za izobraževanje za prvi poklic.** Diplomanti, ki ne bodo želeli delati v zdravstveni oskrbi bolnikov in zato ne želijo opravljati strokovnega izpita, bodo imeli možnost, da z diplomom ali magisterijem opravljajo psihoterapevtsko dejavnost tudi zunaj zdravstva v drugih resorjih (socialno varstvo, vzgoja in izobraževanje, pravosodje idr.). Uvedli so tudi nov poklicni naziv »psihoterapevt«, namesto starih nazivov »psihološki psihoterapevt« in »psihoterapevt za otroke in mladostnike«.

Ker je Nemčija na področju psihoterapije evropska in svetovna velesila, menimo, da bo novela zakona, ki uvaja neposredno dvostopenjsko univerzitetno izobraževanje iz psihoterapije po srednji šoli, sprožila velike spremembe ne le v Nemčiji, temveč po celi Evropi in svetu. Upamo, da bo nemški zgled prepričal tudi slovenske strokovnjake, uradnike, politike in širšo javnost, da je za psihoterapijo dozorel čas, ko se lahko bolj na široko odprejo vrata za izobraževanja za prvi poklic. Še posebno, če upoštevamo dejstvo, da je poleg Nemčije in Avstrije Slovenija edina država v Evropi in tudi na svetu, kjer taka izobraževalna pot v okviru Fakultete za psihoterapevtsko znanost Univerze Sigmunda Freuda v Ljubljani že obstaja.

Sklicatelji te okrogle mize, ki smo na MZ vključeni v Delovno skupino za pripravo zakona, vidimo novelo novega nemškega zakona kot pomemben razvojni korak v smeri akademizacije izobraževanja iz psihoterapije in jasnejše poklicne razmejitve med psihologi, zdravniki (predvsem psihiatri) in psihoterapevti. Hkrati pa zastopamo stališče, da mora slovenski zakon o psihoterapiji in svetovanju glede na obstoječe stanje omogočiti tri poti izobraževanja s področja psihoterapije oziroma psihosocialnega svetovanja:

- akademsko pot preko akreditiranih študijev,
- edukacijsko pot preko verificiranih edukacij in
- kombinacijo obeh poti.

Akreditacije študijev v Sloveniji izvaja Nacionalna agencija za kvaliteto v visokem šolstvu RS, verifikacije pa naj bi po našem predlogu izvajala bodoča Zbornica psihoterapevtov in svetovalcev Slovenije. Tako rešitev bodo v kratkem sprejeli v noveli Zakona o psihoterapiji iz leta 1990 tudi v Avstriji, s tem da tam verifikacije že veliko let izvaja Ministrstvo za zdravje, akreditacije pa avstrijski visokošolski akreditacijski organ (AQ Austria).

Menimo, da se le na ta način lahko ohranijo dragocene izobraževalne možnosti, ki so se v Sloveniji razvile na raznih inštitutih in društvih, ki po neakademski poti usposabljaajo psihoterapevte za samostojen poklic po evropskih kriterijih, hkrati pa bi z modelom treh poti podprli neposredno akademsko izobraževanje iz psihoterapije za prvi poklic, kar od leta 2005 že obstaja v Avstriji, od leta 2006 pri nas in kar prinaša novela nemškega zakona.

Kaj se lahko naučimo od Malte?

Malta je dokaz, da je tudi v majhni državi mogoče zakonsko urediti psihoterapijo kot samostojen poklic kljub nasprotovanjem, predvsem psihološkega in medicinskega lobija. Malteško krovno psihoterapevtsko združenje (MACP) je namreč vztrajalo veliko let in uspelo v trdih soočanjih s številnimi organizacijami in telesi, ki so bili proti avtonomiji psihoterapije. Zagotovitev avtonomije psihoterapije je izziv tudi v Sloveniji, saj je ostrina nasprotovanj njeni poklicni samostojnosti velika.

Izobraževanje iz psihoterapije

Sedanja malteška normativna ureditev psihoterapije je odraz smernic Evropske zveze za psihoterapijo (EAP), ki so veljale do februarja 2017. Šele takrat je namreč EAP sprejela možnost izobraževanja iz psihoterapije za prvi poklic. Do takrat pa je zagovarjala stališče, da se lahko v psihoterapevtsko izobraževanje iz izbranega psihoterapevtskega pristopa vključujejo samo tisti kandidati, ki imajo najmanj prvo bolonjsko stopnjo, predvsem s področja humanističnih ali socialnih ved. Seveda pa taka ureditev ne izključuje možnosti, da se bo lahko tudi na Malti v prihodnosti odprl študij psihoterapije na prvi stopnji, po katerem bo lahko diplomant nadaljeval z rednim, »full time« dvoletnim študijem na drugi stopnji ali s štiriletno »part time« edukacijo iz psihoterapevtskega pristopa na akreditiranih inštitutih, ki jim je priznana ista, torej podiplomska stopnja. Malta je torej normativno uredila izobraževanje podobno kot Avstrija, kjer sta možni tako akreditirana akademska kot tudi verificirana edukacijska pot preko raznih inštitutov in društev. Na Malti ni eksplicitno omenjena kombinacija obeh poti, vendar ni izključena.

Priznani psihoterapevtski pristopi

Malteški zakon eksplicitno navaja pristope, ki jih priznava, to so psihoanalitski/psihodinamski, kognitivni/vedenjski, sistemski/družinski, humanistični, integrativni in hipnopsihoterapevtski. Izbor je narejen v skladu s smernicami EAP in predstavlja glavne tradicije oziroma šole, ki so v svetu najbolj uveljavljene in za katere se je nabralo največ znanstveno podprtih dokazov o njihovi učinkovitosti. Tak način je možen tudi za slovensko zakonsko ureditev, priznavanje oziroma verifikacijo pristopov pa se lahko prepusti Zbornici, ki bo na podlagi znanstveno podprtih raziskav presojala tudi tiste, ki ne spadajo točno v te glavne tradicije.

Kaj se lahko naučimo od Hrvaške?

Zakon sicer ni izpolnil pričakovanj kolegov iz Hrvaške krovne zveze za psihoterapijo (SPUH), ki so ga pod okriljem Ministrstva za socialo pripravljali več kot deset let, saj je v parlamentu sprejeta verzija drugačna od njihovega predloga. To je v svojem sporočilu evropskim kolegom iz EAP ob sprejetju zakona tudi napisala ugledna hrvaška psihoterapevtka in klinična psihologinja dr. Irena Bezić:

„To ni tisto, za kar smo si dolga leta prizadevali, a kljub vsemu zakon pomeni priznanje psihoterapije kot poklica. Zdaj se bodo tisti, ki so opravili štiriletno psihoterapevtsko izobraževanje in predhodni študij psihologije, medicine, socialnega dela, socialne pedagogike in pedagogike, lahko imenovali psihoterapevti. Psihiatri in klinični psihologi z nekaj terapevtske edukacije (na primer 2 leti KVT) se bodo imenovali terapevti svetovalci. In obstajajo druge poti za vsakogar, da pridobi status terapevta svetovalca, če gre na študij propedeutike in nato opravi 4 leta psihoterapevtskega izobraževanja. Ni torej popolno, smo pa postali še ena od evropskih držav, ki je pravno uredila psihoterapijo kot samostojni poklic.“ (Bezić, 2018)

Poleg tega, da sta medicinski in psihološki lobi v fazi sprejemanja zakona dosegla onemogočenje dostopa do naziva psihoterapevt vsem, ki niso zaključili druge stopnje študija psihologije, medicine, socialnega dela in edukacijske rehabilitacije, socialne pedagogike, pedagogike ter logopedije in to kljub temu, da opravijo posebno uvodno izobraževanje iz psihoterapije, t. i. propedeutiko psihoterapije, so hrvaški kolegi iz SPUH-a razočarani tudi nad določbo 5. točke 5. člena zakona, da lahko psihoterapevt oziroma terapevt svetovalec začne z obravnavo otroka ali mladostnika šele po pridobitvi zdravniške diagnostične dokumentacije in predlagane indikacije za izvajanje obravnave. To je po njihovem mnenju v mnogih primerih povsem nepotrebno in lahko pomeni zgodnjo stigmatizacijo, saj bodo podatki o tem vpisani v otrokovo oziroma mladostnikovo zdravstveno dokumentacijo, ki ga bo potem spremljala skozi celo življenje.

Definicija psihoterapije in svetovanja

Ključni razlikovalni kriterij med psihoterapijo in svetovanjem je v hrvaškem Zakonu delo z nezavednim. Psihoterapija vključuje delo z »nezavednimi motivi«, medtem ko se pri svetovanju »ne dela na predelovanju nezavednih motivacij aktualnih čustvenih težav«. Ta razlikovalni kriterij ne temelji na znanstveno podprtih dejstvih, temveč služi bolj političnim ciljem, kar se kaže skozi celoten tekst zakona, ko gre za razlikovanje med psihoterapevti in terapevti svetovalci.

Dostop do poklica psihoterapevt

Kolegice in kolegi iz SPUHa so kritični do tega, da sta medicinski (predvsem psihiatrični) in psihološki lobi v zaključni fazi sprejemanja Zakona neupravičeno izsilila zoženje dostopa do poklica psihoterapevt samo na določene poklice (2. točka 5. člena Zakona). Že od vsega začetka prizadevanj za zakon pred 13 leti sta namreč hotela doseči, da bi psihiatri in psihologi lahko opravljali psihoterapevtsko dejavnost brez dodatnega poklicnega izobraževanja. Tudi nam se zdijo taka prizadevanja neupravičena in poudarjamo, da lahko pritiski lobijev pripeljejo do pristranske zakonske ureditve, ki bolj kot na znanstveni in strokovni podlagi temeljijo na ozkih političnih interesih določenih poklicnih skupin. Ureditve na Hrvaškem na primer ni samo strokovno sporna, temveč je diskriminatorna, saj krši osnovne ustavne pravice hrvaških državljanov, ki po sprejetju Zakona nimajo več enakopravnih možnosti dostopa do poklica psihoterapevt. Če je na primer nekdo doštudiral pravo, ne bo mogel postati psihoterapevt kljub temu, da bo opravil celotno izobraževanje za psihoterapevta, skrajni domet zanj je poklic terapevtski svetovalec.

Vstopni pogoji za izobraževanje s področja psihoterapije

Ena ključnih slabosti hrvaškega Zakona je, da ne upošteva možnosti neposrednega študija s področja psihoterapije po srednji šoli, torej izobraževanja iz psihoterapije za prvi poklic. Po Zakonu je možno postati psihoterapevt ali terapevtski svetovalec samo preko izobraževanja za drugi poklic. Kaj to pomeni za akademizacijo psihoterapije na Hrvaškem v prihodnosti? Če si predstavljamo, da bo neka univerza ali fakulteta odprla dodiplomski in podiplomski študij iz psihoterapije, potem bodo lahko ti diplomanti postali največ terapevtski svetovalci. K tako nepravilni ureditvi pa nista prispevala le medicinski in psihološki lobi, temveč deloma tudi SPUH, ki je od svoje ustanovitve leta 1998 naprej premalo podpiral idejo izobraževanja iz psihoterapije za prvi poklic. V njegovem delovanju se je zrcalilo dolgoletno konzervativno stališče EAP, ki je zavračala idejo izobraževanja iz psihoterapije za prvi poklic in je šele februarja 2017 sprejela sklep, da je poleg izobraževalnih poti za drugi poklic neposredno akademsko izobraževanje enakovredna pot do poklica psihoterapevt. Če bi imel SPUH v dolgih letih prizadevanj za zakon jasnejše stališče do neposrednega izobraževanja iz psihoterapije, bi verjetno v besedilu Zakona danes upoštevali tudi to možnost. S tem pa bi

medicinski in psihološki lobi težje izsilila (ali ne bi mogla izsiliti) diskriminatorno 2. točko 5. člena Zakona.

Psihoterapija otrok in mladostnikov

Tako kot hrvaške kolegice in kolegi se tudi mi ne strinjamo z določilom, da lahko psihoterapevt oziroma terapevt svetovalec začne z obravnavo otroka ali mladostnika šele po pridobitvi zdravniške diagnostične dokumentacije in predlagane indikacije za izvajanje obravnave. V številnih primerih je to nepotrebno in brez strokovne utemeljenosti komplicira klinične poti za psihoterapevtsko obravnavo otrok in mladostnikov. Tudi na tej točki se kaže vpliv medicinskega in psihološkega lobija, ki hočeta brez prave strokovne podlage ohraniti primat nad psihoterapevti in terapevti svetovalci.

Pristojno ministrstvo za normativno ureditev psihoterapevtske dejavnosti

Pristojno ministrstvo za izvajanje določil hrvaškega Zakona o psihoterapevtski dejavnosti je Ministrstvo za socialne zadeve, kar je pomemben precedens v Evropi ter lahko služi kot zgled in spodbuda za oblikovanje medresorskega zakona v Sloveniji. Ni torej nujno in neizogibno, da je psihoterapija izključno zadeva Ministrstva za zdravje. Zanimivo je tudi, da je hrvaško ministrstvo pristojno tudi za regulativo psihološke dejavnosti.

Slabost hrvaškega zakona je tudi, da lahko psihiatri in klinični psihologi, ki niso ustrezno usposobljeni za poklicno psihoterapevtsko dejavnost, še naprej izvajajo psihoterapevtske storitve in so zanje plačani iz zdravstvene blagajne. Ministrstvo za socialo na to nima nobenega vpliva. Tako bo zanimivo videti, kako se bo v prihodnosti obnesla ločenost psihoterapevtske dejavnosti v zdravstvu in socialnem varstvu. Ali bodo psihiatri in klinični psihologi enkrat sprejeli, da je psihoterapija samostojni poklic tudi v zdravstvu in sprejeli, da navsezadnje tudi ni etično, da izvajajo psihoterapijo tisti zdravstveni delavci, ki za to niso ustrezno usposobljeni?

Neobvezno članstvo v Zbornici psihoterapevtov

Neobvezno članstvo v Zbornici odpira kup vprašanj oziroma problemov, na primer: (i) Zakon sicer določa primere prenehanja pravice do opravljanja psihoterapevtske dejavnosti, vendar se pojavlja vprašanje, kako lahko Zbornica odvzame licenco tistim psihoterapevtom in terapevtom svetovalcem, ki niso njeni člani. (ii) Prav tako se postavljajo vprašanja o izvajanju obveznih strokovnih izpitov, za katere je Zbornica pristojna, o možnostih pregleda nad strokovnostjo dela, o reševanju strokovnih in etičnih vprašanj in problemov itn.

Poleg tega, da hrvaški zakon o psihoterapevtski dejavnosti regulira psihoterapijo kot samostojni poklic, je za normativno urejanje psihoterapije na Slovenskem pomemben tudi zato, ker kaže na določene slabosti, predvsem diskriminatorna določila, katerim se lahko in moramo izogniti.

Podprite naša prizadevanja za psihoterapijo in svetovanje
kot samostojna poklica in avtonomni akademski disciplini.

ZA KVALITETEN ZAKON!
